

Бүгү чурттарның пролетарийлары, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинч органы

№ 54 (11852)

1982 чылдың март 6, суббота

1925 чылда үндөктөтүлгөн

Өрттө 3 көп.

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ

Эрчим херэеженнер!

Социалист Ада-чуртун алдарыг кыстары! Бүгү делегейниң ажалыг херэеженнериниң интернационалдык эң-сеткил каттыштырылганын хуу — Делегейниң херэеженнер хуу-биле Совет Эвилелинч Коммунист партиязының Төп Комитеди силерге чүректин ханызындан ийит байыр чедирип тур!

Март 8-тин чырык, өөрүшкүгү чакы байырлаа — бисте ёзулуг-да бүгү улустун байырлаа болу берген. Ол дөргө социалист нийтиледин херэеженнерге ханы хүндүткелниң көскү илгериледи-дир. Ол дөргө совет улустун революшчу демиселдинге болгаш тургузукчу үлө-херектеринге оларның аажок улуг ачы-хавымазын үнөп көргөндүр.

Амгы бо байырлаа бис Совет Социалист Республикалар Эвилелинч тургустунганын 60 чылдың бұдууңде демдеген турар-дыр бис. Бистин хой националдыг күрөңнестин тургустунуп, быжыкканынга херэеженнериниң ролу улуг. Оларның эреш-шудургу чоруу болгаш талантызы Төрөөн чуртун чедикшиинеринде болгаш тилежелдеринде кири бижиттинген. Херэеженнериниң — коммунисттерин болгаш партия кижиниң эвестерин — хамааты дайын чылдарында болгаш баштайгы беш чылдарың туугдарыңа, Ада-чуртунг Улуг дайынының калдыг-дошкун үзүнде болгаш катал тургузушкунун берге чылдарында ажил-херектери болгаш маадарың чоруу чүс-чүс чылдарда оймас артар.

Социализм херэеженнерге ёзулуг хосталганы болгаш чогадыкчы күштериниң чектелгенин улуг аргалары берген. Экономиканың, эртемниң болгаш культураның, чырыдышкынның, калык камгалаанын болгаш спорттун аңгы-аңгы алдырларына силерниң чедикшиинеринге чурт дүрүм ёзуугар чоргаларың турар. Бистин Ада-чуртуус улам байлак, чараш болгаш күштүг болуп, совет кижилерин амыдырал-чуртталганы экинчи турун дөш силер улуг күженишкни болгаш орук кыришкни-биле ажалдап турар силер.

Бүгү совет республикаларын, чуртун бүгү нацияларын болгаш биче улустарын херэеженнери социалист Төрөөн чуртун хөгжүдөлгө ажал-дүмү улустарың байырлаа болгаш бузулбас чангыс эвин улам быжыгалаарыңа төлөтүп туруп кирип турар. Совет херэеженнер коммунизмни, Ленинни улуг партияны идеяларыңа кызыгар чок бердигең. Боттарыңарын бүгү идеяларын, билгилерин, ажил-ишчи чорунарын болгаш тран-мержежиштерин коммунизм тургузушкунун өндүр улуг херэеңге. СЭКП-ниң XXVI съездинин төгүдүг шийтирлерин ботандарыңа берип турар силер. Миллион-миллион херэеженнер 1982 чылдың планарын, он бирги беш чылдың даалгалаарын чедикшииниң күөсүдүр дөш социалист чарышка палыч ажилдын үлөтөр-чизден көргүзүп турар. Шылгарангай ажил-ишчи херэеженнер Социалист Күш-ажымазы Маадары, ССРЭ-ниң Күрүнө шапталының лауреаттары болуп, Төрөөн чуртун бедик шаңнаалары-биле

демдегеткен.

Күрүнө болгаш хой-ниити херектеринге силерниң калбак болгаш үрө-тун-недиги кижилер бистин амыдыралымың боттук чүзүу апарган. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң үш депутатың бирээ-ле, чер-чер Советтериниң депутатың ийизиниң бирээ-ле — херэежен кижилер бооп турар. Профессор болгаш комсомол организацияларының чартыктан хой кезини херэежен-нер улуртун турар.

Ие-херэеженге бис ботун онза чымыг сөстөрүн чугаалап турар бис. Леонид Ильич Брежнев бодунун «Сактымшынарында» незиниң дугайында ол-гунун ханы өөрүп четтиришкени-биле чугаалап турар. Херэежен кижини өг-бүленин сагыш-сеткили деп чөптү-биле чугаалап турар. Оортан кижиниң эң эки мөзү-шынарлары эгезин алып, боду дөвө-вельетиниң хевиреттер-нер. Боттарыңарын ажал-төлдериңге бедик идеялыг, күш-ажыга ынак, шымыг чорукту кижизиниң турар силер. Партия болгаш чазак ие-херэежен дугайыңа доктаамал сагыш салып турар. Ие-херэеженге, чаш пазыга, өг-бүлөгө дузалаачыны улуттарар талазы-биле хемчеглериниң калбак системасы амы-дыралда хажык чок боттанып турар.

Иениң, оң ажал-талың ас-кежиң тайбың-биле туудуш холбаалыг. Коммунист партияны болгаш Совет Күрүнениң тайбыңа ынакшыдыг даңгыт-кы политикамың совет херэеженнер бүгү сеткил-чүрөңдөн дөткөн турар. Бистин Ада-чуртун херэеженнери социалист чурттарын херэеженнери-биле, бүгү бөжүрөктүң ажалыг херэеженнери-биле кады тайбың дөш, расета-ды-ротуг дайын айымын чайлаары дөш делегейниң нарын байдалдарында де-мисежин турар. Дайын айымыңа улуг, тайбың болгаш чеге-сегелешкениң дүжүрү дөш демиселге херэеженнерини үнү улам күштүг чалгылаңың! Уругдарың кырыңа арыг дээр, чырык хүн мөңгө чайынап турар!

Эрчим совет херэеженнер!

Силерин орук кыришкениң күш-ажымазы, социалист Төрөөн чурт-тун чаагай чоруу дөш могаг чок ажал-чорудалганы дөш коммунист ёзу-биле чүректин ханызындан өөрүп четтирдиңи!

Силерге эки калышмады, чаагай чорукту, күш-ажыга, өөрдилгеге, чо-гадымалага чач-чаа чедикшииниң сеткилин ханызындан күзөдисиң! Си-лерге болгаш өг-бүлелериңге улуг ас-кежиңи күзөдисиң!

Совет херэеженнерге алдар болгаш хүндүткел!

Социализм ажи-дүмү чурттарың херэеженнеринге ийит байыр! Делегейниң ажалыг херэеженнериниң чангыс эвин болгаш сирий катты-жымыңны быжыгып турарың!

Бистин Төрөөн чуртуус — Совет Социалист Республикалар Эвилелин дел-гересиң!

Коммунизм делгересиң!

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ

АЖЫЛ-ЧОРУДУЛГАНЫҢ ДАЙЫНЧЫ ПРОГРАММАЗЫ

ССРЭ-нің Журналистер эвилелинч V съездизи

Партияның политикамын ийдепкейлиг чорудукчулары бо-лур, бедик идеялыг болуру-ну, социалист Төрөөн чурт-ка, коммунизм херэеңге бердигишкенин ёзуулаа ажалыг чорунары ийдепкей-лиге, кижиниң бүгү талазы сайыралымын тургустунуп келгирге бүгү хемчег-биле кижире — совет журналис-териниң хүдээгези-дир. Эр-тең беш чылда оларны ажал-чорудалганын тун-недериң, СЭКП-ниң XXVI съездинин шийтирлеринге холбаштыр массалыг инфор-мация болгаш пропаганда чептериниң сорулгаларын ССРЭ-нің Журналистер эви-лелинч март 4-те Москвага, Энкавизер бажымын кол-лопталып азыпта, ажалыг дооскап.

Съездинин ажалымын сөөл-гү хүдээде Х. Г. Томин (Эс-тония), И. Т. Табаров (Тад-жикстан), Г. Н. Селезнев, И. Н. Засурский (Москва) олар сапал берген.

Чогадыкчы секциялар ажалымын түңдөдөргө дугайын оларын удуртукчу-лары В. Н. Голубев, А. В. Ро-манов, С. Г. Ланин, Д. Ф. Крайнов, М. Ф. Пешаев, Л. И. Крайнов, съезде ийдепкейлиг дөшкөткөн.

Журналистер делегей ор-ганизациямын президентин биле үнөп кырышкың парла-зын, төлөвдөргөң, радио-ламчылыкта чедирип, ин-формация агентстволарың болгаш ном үндүр чедир-ниң ажалыкчылары чоргал-ланышкың болгаш өөрүп четтиришкени-биле уткан. Ленинниң принциптерин бо-логш партияны журналис-тика чөйчөкчүлүгү удуртук-болдуруң, совет журналис-тер хой-ниитиң бедик идея-кенин болгаш харысчалыг чорукту кезээде көргүзүп деп, — чөтөп айткан.

ССРЭ-нің Журналистер эви-лелинч баштаар черин бол-гаш ренжия комиссия

лыг информация чепсестери-ни ролун, бүгү делегейге де-мократия, социал дошкелге, тайбың дөш демиселге совет журналистериниң ажал-чору-дугазын ЖДО-нун президен-тиң бедик-биле үнөдөң.

Кубаның Журналистер эви-лелинч чингиле секретары Э. Вера, Кореяның журналис-тер эвилелинч ТК-зының даргасынч оракчымы Ким Гван Су, Афганистаның жур-налистер эвилелинч делега-циямын удуртукчу Р. Ра-фат болгаш өске-даа даңгы-кы ажалыг съездинин деле-гатарында болгаш бүгү совет журналистерге чүректин ха-нымың байыр чедирип, тайбың, бужыгың сеткил бол-гаш социал дошкелге идея-дарымың бадматчылары дөш демиселге чач-чаа че-дикшииниң оларга күзөң.

СЭКП-ниң төгүдүг ший-тирлер журналистериниң бү-гү организацияларыңа бол-гаш редакциялар коллектив-теринге, совет журналист бу-рузунге ажал-чорудалганын орук кыришкың программаны болуп турарың съездинин хү-дээп алган резолюциямыңа оппалан демдегезиң. Массалыг информация болгаш пропа-ганда чептериниң ажалыг чорудалганын, совет жур-налистериниң күш-ажымын ба-дылаңың съездинин бедик-биле үнөп кырышкың парла-зын, төлөвдөргөң, радио-ламчылыкта чедирип, ин-формация агентстволарың болгаш ном үндүр чедир-ниң ажалыкчылары чоргал-ланышкың болгаш өөрүп четтиришкени-биле уткан.

Ленинниң принциптерин бо-логш партияны журналис-тика чөйчөкчүлүгү удуртук-болдуруң, совет журналис-тер хой-ниитиң бедик идея-кенин болгаш харысчалыг чорукту кезээде көргүзүп деп, — чөтөп айткан.

ССРЭ-нің Журналистер эви-лелинч баштаар черин бол-гаш ренжия комиссия

ны, Вьетнамын, Кубаны, Польшаны, Чехословакия-ны, Францияны, Филипп-динияны, өске-даа хой-хой чурттарың уран чүзү мас-терлериниң чогадыры көр-гүзүп турар.

СЭКП-ниң политикамын чангыс эң-сеткилдик дөткөн турарың дугайың, партия-ны болгаш чонун чангыс эвиниң дугайың, коммунизм тургузушкунуңа улуг чедикшииниң дугайың делегетде салган турсаңал бедиктер болгаш байыр чедир-ишкениң херечилер турар. Бистин чуртуустан күш-ажымы коллективте-ринде, партия, совет, проф-эвилел болгаш хой-ниити ор-ганизацияларыңдан СЭКП-ниң XXVI съездинин, Леонид Ильич Брежневниң адымга олар келген.

(СЭТА).

ЧҮРЕКТІҢ ХАНЫЗЫНДАН

В. И. Ленинниң Төп музейинде демелге

Тайбыңче партияның XXVI съездинге чангылавың үн-гөң чалымың кыйгырың-ның сөстөр, СЭКП-ниң де-ниниң улаанышкыны совет кижилериниң бүгү дешикел-леги кижилериниң чур-рөстөрүнө ийит чүдүдүт-күшкүңү болгаш дөткөң-ниң болдуруң. Ол дугай-ым совет коммунисттериниң съездин, эң Л. И. Бреж-невниң 75 харлазын-биле холбаштыр аңаа турсаңал болгаш байыр чедир-ишкениң херечилер турар, оларның делегетиз В. И. Ленинниң Төп музе-йинге март 4-те ажиттыңган.

Улуг Октябрың Төрөөн чуртунун наамдарың алдар-лыг арынарны, пролетар-жы интернационализминиң туугун бедик туткан СЭКП-ниң аажок улуг ат-аалары-ның дугайы, ССРЭ-нің бол-гаш социалист дем кат-тыштырыла күрүнелериниң улустарың бузулбас найы-ралың дугайың мыда дел-гезип 200 ажалыг көргүзүл-гөңү турар. Чер кырыңа тайбыңның болгаш айымы чок чоруктуң херэеңге, де-мократия болгаш социал де-шикелге дөш демиселге Ле-нинниң партияның, эң Л. И. Брежневниң салымчы-ның Болгарияны, Венгрия-

ны, Вьетнамын, Кубаны, Польшаны, Чехословакия-ны, Францияны, Филипп-динияны, өске-даа хой-хой чурттарың уран чүзү мас-терлериниң чогадыры көр-гүзүп турар. СЭКП-ниң политикамын чангыс эң-сеткилдик дөткөн турарың дугайың, партия-ны болгаш чонун чангыс эвиниң дугайың, коммунизм тургузушкунуңа улуг чедикшииниң дугайың делегетде салган турсаңал бедиктер болгаш байыр чедир-ишкениң херечилер турар. Бистин чуртуустан күш-ажымы коллективте-ринде, партия, совет, проф-эвилел болгаш хой-ниити ор-ганизацияларыңдан СЭКП-ниң XXVI съездинин, Леонид Ильич Брежневниң адымга олар келген.

(СЭТА).

«КЫЗЫЛ СУББОТАДА»

«Шекпээр» совхозтун Суг-Кажак суг-бараан фермазынга москвичиң апрель 17-де коммунист субботник эрти-рер дөш ажалың дөткөн дөш митинг болуп эркен. Ми-тингтин совхозта парком се-кретары О. Куулар ажиткаш, бистин чуртуустан ол улуг ажалың чангай чап-чыларыңа доктаавышаан, В. И. Ленинниң төртүтүгүн хүнүндөн бээр 112 чыл өн бедик бүдүрүкчүлүг ажал-биле демдегелеринче ферманың ажил-ишчилерин кыйгырган. Ферманың коллектив моск-вичиң ажалың чангыс чөй-чөкчүлүгүңа хүнүң бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажымын байырлаа болдурун ший-тирлер.

Кызыл-Мажалыктың №1 ортук школаның башка-лар, өөреникчилер коллектив москвичиң апрель 17-ни коммунист субботник хү-нү кылдыр эртирер дөш ажа-лыңын бүрүн дөткөң.

«Кызыл суббота» эртирер чеди кижилериниң штаб-ты школада партия организа-циямын секретарының оракчымы Р. К. Чылак баш-тады тургускаан.

Школа коллектив ол хүн

школа девискериниң, суур

чаагайжылдыгыңа ийдеп

кейлиг киражы, шеф коллек-

тивтери — № 741 КМК-га,

райпога, ынак ажал-агың че-

ринге ажалдарың шийтир-

лер.

Ч. МАНДЫЧЫ.

Барыш-Хемчик район.

Улүү биче эвес

«Суг-Хөл» совхозтун чаза-налга мастерскалзы 20 ма-жымы, 40 деспини, чаш хура-ганнар үчүп тургузар 80 көө-некти, хой санынч хаала-ларын кымыл бергенер. Анык бышчылар Сергей Монгуш, Шилко Монгуш, Николай Ооржак, Козур-оол Ондар олар кызыл-агай ажалдап турар.

Б. ОНДАР.

Комсомолчу кыс Көк-кыс Монгуш ортук школаны доо-лап турган-ла малчың болурун шийтирлер, комсомолчу пүткө-биле үш чыл бурунгаар Кызыл районуң «Тиле-ге» совхозуна малчыңа берген.

Мал ажалы өң-не харысчалыг болгаш бедик эвес ке-рек. Ийчазла-даа ону эчинең чедир кымыл, оңа продук-туу чорук чедип алып болза, ол хүндүткелдиг ажал. Комсомолчу хойчу ажаларыңа ийдеп — ССРЭ-нің 60 чы-лымыга уктуңуң калбаргаш социалист чарышка ийдепкей-лиг киришпеш, чөс хойдан ынак хураганым, хой санын-дай дөт килограмм дүктү кырып аларым хүдээңен.

ЧУРУКТА: анык малчы К. Монгуш.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотоу.

Айтырыглар, бодалдар, сорулгалар

УСПА-ХӨЛ ШЫНААЗЫ: амгы болгаш келир үези

Успа-Хөлдүн шынаазы Тыва биле Моол Арат Республи-каның кызылдарында, бойдуз талазы-биле байлак, онза чараш булуңунаң бирээ. Шаг-шандан бээр көшкүн-малчын араатар ажалыг ситен-чиг ол шынаазың байлаан ажалдап келгенер.

Успа-Хөл шынаазы ам бо хүнүңде-даа бистин респу-бликаның мурнуу зонамынч совхозтарының малга бөдүүн чөс курдаларыңа бедиктер алып чедириниң бирээң болуп арттыңан. Илангыч рес-публика девискеринге кан-дакшыныг чылдар боду бээр-ге, Тываның кайы-даа ажал-агылары мал чечин Успа-Хөл шынаазында бедиктер ан турар. Ичанганга бо черин бө-дүүн чөмөр бедиктер алымынч республика ужу-дузалыг чери деп санап болур.

Сөөлү чылдарда Успа-Хөл шынаазы кайы хамаан чок ажалдан турарыңан он бе-римчези чыл келген туум-на каракка көзүдүр эвезелен турары сагыш-сеткилдик дүвү-редин келир-дир. Оон чылда-гаанары мындыг.

Бирөөде, мында доктаамал бы-жыглаттыңан ситен шөлдө-лит мурнуу зонамың ажал-агыларың чакыс үеде хемер суу шынааже агып кирип ке-лирге, бир-ле дугаарында шө-лдөрин сугтарың алып дөш-каңдыг-даа план-төлөвилел

чокка, буга-арыктары мурнуу хунаажып тыртып кааптар. Ол чазын шынааны суг-гарып алырыңа тур үеде ажалыг бодайн ала. Ичангага оон сонгаар оон саалары кандыг болуп тура-рың! Ол ажал-агыңа эвес чоруктуң түнөлдөң сөөлү үеде Успа-Хөл шынаазында дыка хой шөлдөр кургал тур-рар. Мурнуку чылдарда өл-шынтыг, өг-бүлениң алак-уңуп чыткан чамдык шөлдөр куурагы кургал калган. Шы-нааже кири агып чыдар Те-ректин, Хоолу, Ирибей хем-нериниң суглары чүгө чакыс үеде алак сугну бөр, а ча-йын оларынч суу кадып, шы-наа чөтпейн, чер иштинге ки-ре бээр. Ичанганга тускай тө-лөвилел чок арык-бугалары тыртып турары черин чай-гаар бүткен бойдуз байдалың урөп, шынааны кургадып тур-рар.

Ийде, Успа-Хөл шынаа-зында ажалдан турар кижилер-ниң өг-биле серемчилел чогу-дан, өрт-халал чыл бүрү бо-луп турар. 1979 чылдың ча-йында Ак-Чыраа ден черден улуг өрт хып үнөп, бүгү шынааны калбарты ситен шө-лдөрт өрттөңен. Ол өрт шы-наанын торфалачак хөрүңүн-чө ханылап киргеш, кымыс үеде чер бүдү хөрлөңел чы-ган, чайың ол-бо черлерден чып үнүп турар. Маңаа рес-

публиканың орте удуз деми-сел чорудар органның тускай шийчилел чорудары чугула деп бодар мен. Уште, кыш келгирге-ле, Успа-Хөлдүн делгем шынаа-зын хымыгыңың массалың-биле тазарты кезип турары чайгы үеде оң алкыш, суг режимин урөп, өг-бүлениң дүжүктүр чоруну куудулаш, шынааның динг амчтанары-ның амыдыралыңа багай са-ларын чедирип турар. Ичан-ганга кымын хымыгыңың шы-наа дугаар калбаа-биле кезе бербейн, тарылта шөлү ып-каш, дилиндектей кессе эки деп бодар мен.

Успа-Хөл шынаазың келир үези кандыг болуп ужу-ругу? Бистин республиканың ажал-агыларының мал чөм баазанын быжыгалаарыңа оон ролу улуг болган чүве тө-лөдө, бир-ле дугаарында шы-наанын чын сугтары, чамдык черлерин кургалдырып тус-кай төлөвилел системанын тургузуң, ону ажалалга ки-рер дарый негеттинип турар. Ийдең системаны туудуп, тур-гузары хой капитал салым-чыны, улуг күштү негээр чүве болганда, ону респу-бликаның Бодө ажал-агы баа Медгорация болгаш суг ажал-агы министрстволарың кү-жү-биле турары чугула. Шы-наанын өг-бүлениң үмөйиң ту-рар азы өвөш дүжүттүг шө-лдө-лит.

дерин тускай бодазырадып турган, бедик дүжүттүг хой чымыг ситенирин тарып сө-турерине ол сугтарыңа сис-темазы баа улуг ужу-дузалыг болур. Ийдең шөлдөң мал чөмчигиң немедде курла-вырын дыка хойну ал болур.

Успа-Хөлдүн делгем шы-наазын сугтарыңа ийдеп хой суг курдаларың кайып алы-ры деп айтырп тургустуна бээр магат чок. Шынаага ку-дук казарга, суг 3—5 метр-ден-ле элек үнүп кээр-дир. Ичанганга чер иштинин суг-ларын ажаллаары чугула, борта баш удуз шийчилел ажалдарың кымыл апар.

Успа-Хөл шынаазында алак дүжүттүг дыка хой ситен шөлдөри чыл бүрүде ажал-латтыңмай артып турар. Анаа ситен кезер тракторлар, ком-байннар чоруй — албас, дөңгө-чкит, онуг-чингил черлер-де болгай. Орта культу-ра-техниктиң ажалдарың ажал-агылар боттарың күжү-биле кымыл алпар арта чок. Ичанганга республиканың Кө-дөз ажал-агы министрстволуң күжү-биле ол шынаага культура-техниктиң ажал-дары калбаа-биле кымыл чо-рудары негеттинип турар.

Успа-Хөлдүн шынаазың доктаамал электри энергия-ны шугуңуң дарый шөптүң че-дирери чугула. Ол боттаны

бөөрге, шынаага витаминниң ситен дагалгы бедиктер алаң хой агрегаттары ажалдап болур. Ситен дагалгы бедиктер алаңа масса мында чедире-биле бар.

База бир айтыр. Успа-Хөл шынаазында аргылаңа оруктары уш-баш чок болуп, аңа дески дүжүттүг ситен шөлдөрин машина-техника ка-рып хамаан чок тайпай басты-рып турар. Ийдең оруктарың чыл бүрүде хой-биле тыттып турары ситен шөлдөриниң хем-чөзүлүн кызырып турар. Ичанганга Успа-Хөл шынаазыңа төлүктөң орук системаның

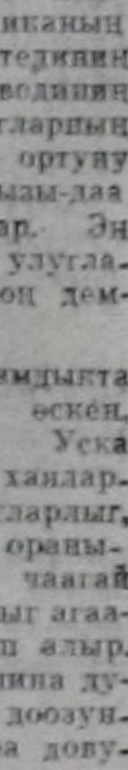
төлөвилелин тургузары чүгү-ла апарган. Ол төлөвилел ёзу-гаар ажал-агылар боттарың шөлдөриниң хамаарышкан оруктары кымыл, сайлап, чадала-ла алгай.

Успа-Хөл шынаазың келир үезинге хамаарышкан үс-түңде көдүргүң ажитыры-ларны республикада хамаа-рышкан организациялар өө-рин көөр боор деп ийдегээр-дир мен.

Т. МОНГУШ,
«Торгалыг» совхозтук ди-ректор,
Вур район.

РЕДАКЦИЯДАН: Өвүр районуң «Торгалыг» совхозунун директору Т. Монгушту көдүргөң ажитырылар, шынаа-ла, амыдыралың бодунуң тургусканы болгаш саалда чок ший-тирлөөр негетинип турар ажитырылар дөргөң билиңгир-дир. Республиканың партия, совет органның, Көдө ажал-агы, Медгорация болгаш суг ажал-агы министрстволарың, Тыванын орук тууунуң болгаш ажалыңың бу-туралга эргелелин база өске-даа организацияларың удур-тукчулары болгаш специалистер Успа-Хөл шынаазың келир үезинге хамаарыштыр чүңү болуп, үстүңде бижиттинген чөтөстөрн чайлаар дөш кандыг ажалдарың кымыл бол-гаш планнап турарың! Ол ишкан республиканың мур-нуу зонамынч Успа-Хөл шынаазың мал чөм бедиктер турар районнамын, совхозтарың удуртукчулары, спе-циалистер болгаш көдө ишчилери манай хамаарыштыр чү-нү чугааласкап турарың, Т. Монгушту бижон чүгүңде кандыг ажитырылар чедир чыртыңмай барганың, а кө-дүртүңгөн ажитырылары чөмчүлүг шийтирлөөр дөш кандыг немедде хемчеглериң алаа чогууруң? Бо дугайың-да санаа-онаалдары

бирзэвни
коммунист
ар хэрэм
56 чымда
аг түр
агуу бич
чой. Орт
дунуу
оол ажил
түр шкөл
агийн ма
4 чымда
хуудсний
елген. Хо
хуудсний
дээрх
а А.М.Р.
бизнэс
ааааа ой
мийн
адлар
хүдүлэ
туркхал
аа 3.2 му
жамалар
ой планн
коздуула
с коллек
турар. Ян
хын элэл
түсүсдэ
барган.
ийнч пла
тургус
дэгдэшил
соруулан
ийлаа ту
длаа тур
длаа тур
длаа ту
басаа үз
чилдэглэ
Ина Саа
Ина Мон
даа үз
мдаа ту
Борбак
м.

Ол бү-
кадагалап
нунга ту-
зек чурт-
а саадаар
ны, ажыл-
дөөашкын
н келир.
ыпарны ди-
калжып
оорайынча
далажын-
дери мол-

ОКСУР.

Од мш-
аар үгн
е, тоорук-
моон хей-
ур.”
г болүүл-
о хуралы
саналдар-
аа чугула
р кичээл-
аа, маанай
елетсэлдн
г курда
глааврын
штээр че-
АНЧАЛ
кажаагм-
ушкан.
биле 33
карши-
ЧЫЫР,

т 6

Шүлүк кыдыраажындан

ХӨГЖҮМҮНҮҢ САРЫННАНЧЫЫН

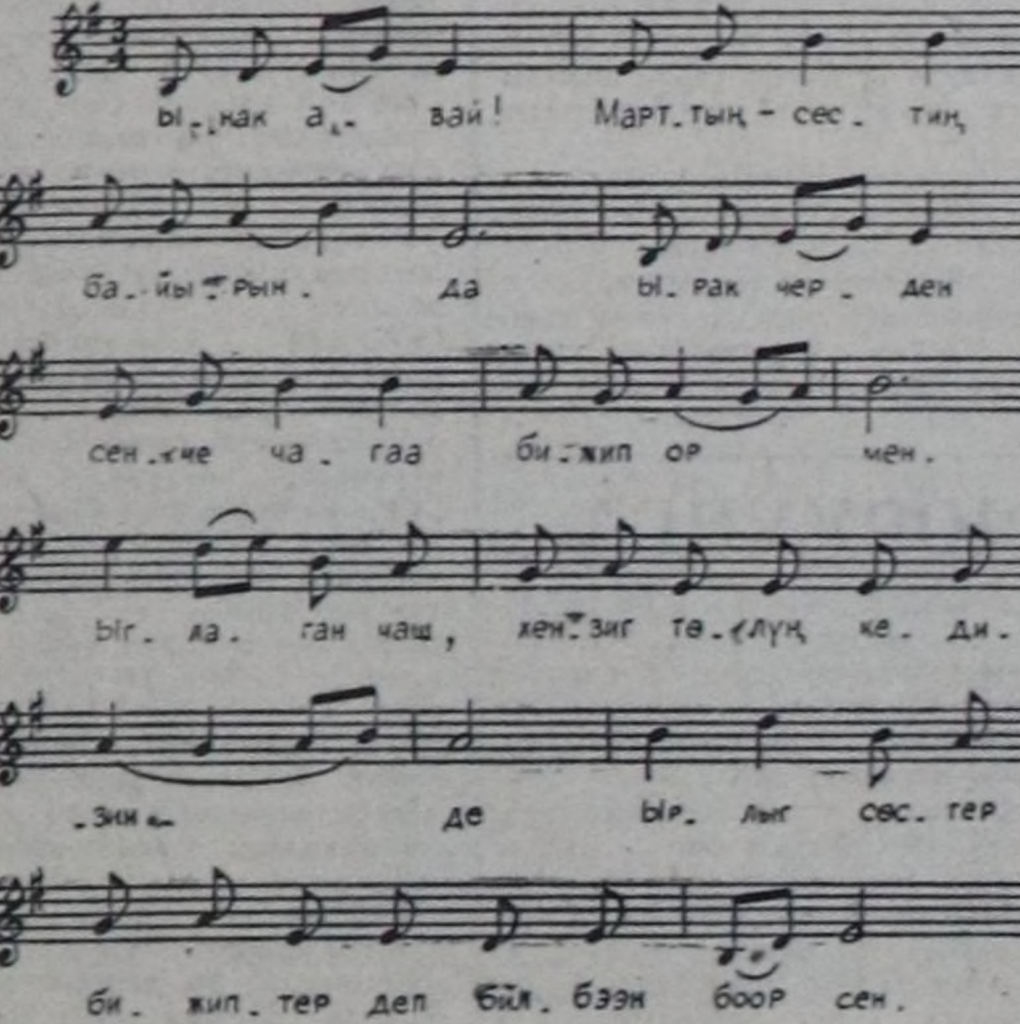
Нарангыда сылдыстар дег
Нарангыда имиреңеп,
Чаптаган дээр дег, кааңнаан
хүн дег
Чаңнай ааран хөглөп ордун,
Сарынаанын, өөрзөңгү
Чадагыны туруп алдың.
Хылдар чортуу дилриген дег
Ныгырады ырып келди.
Хөгжүм үнү чүрзөң суйбал,
Хөлөдүккөн эмиң өлөк
Чалың шааның бир-ле хүнүн

Сагынган дег улуг тынды:
«Хөрөк чөбзөн салгын ышкыш
Хөгжүмүнүң сарынанчынын.
Салааларын көрүңдөн,
Часык хаантын
«чирбей-ле!...»
Чалың оолдун шырайыңа
Чаңгыс бозал чуруттуну:
«Наташа деп чараш кыска
Найымда-ла думарым кай!»

Юрий КЮНЗЕГЕШ.

АВАМГА ЧАГАА

Сөзү Р. БАДАННЫЙ. Аялгасы С. БЮРБЭЭНИИ

Ишак авай! Марттың сестин байырында
Ирак черден сенче чагаа бийип ор мен.
Ылгаган чаш, хензиг төлүң кедизинде
Ырлыг сөстөр бийиптер деп билбейн бөөр сен.
Кайырмага таалап удуу чыдырмада,
Кара сөз-даа хондурбайн чоран бөөр сен.
Сырбаш кынып улаарай бөөр турдум-даа ыйнаан,
Шымда-дегит чанымга көзүң турган бөөр сен.
«Өлөң сөгөн таптай баспаң часыг төлүм
Өзүң келген чоргааралым бөлүр сен» — деп,
Ураңчыг ырып чоран өпейден
Уран ырым ужукалган эвес ирги!!

ТЫВА ДУГАЙЫНДА АЛТАЙ ЫРЛАР

Ыры — улустарын найырлаштырар, чоокулаштырар
уран чуул. А чоо кожа-хөлбөз аны-дуңма улустарын ыры
улам-на төрөлдөшүрүп, оларнын харылаазын улам быжыг-
лаар. Алтай чогаалчы Е. Чапыев Тыва дугайында чамдын
комжамы ырларны чыып бижзиз, бистин редакцияже чорут-
кан. Оларны «Шынык» номчукчуларына баарлагаттыкыс.
ТЫВА УКУГУ АЛТАЙ
КИЖИНИН ЫРЫ
Алтай пашта сарыг шайым
Ажа хөөрөй бөөр ийне.
Алаш, Хемчим менден ырал,
Ажыг кире бөөр ийне.
Кара пашта сарыг шайым
Хайны хөөрөй бөөр ийне.
Хайны-хөөрөй папкын
Хемчим
Кара четпес олоор ийне.
ИРГИТ УКУГУ АЛТАЙ
КИЖИНИН ЫРЫ
Ионис ажы тонугу-ла дөш
«Ий дайдай!» дивенер даан.
Иргит, Сола укугу-ла дөш
Иде бодай бербечер даан.
Алгы, багай тонугу-ла дөш

Алаш, Хемчик чердеримден
«Арлыг чору!» — дивенер
шаан.
ШАГААН-АРЫГГА
ЧУРТАП ЧОРААН
АЛТАЙ КИЖИНИН
ЫРЫ
Челинкейде четтирбейн баар
Чөрөн дүктүг Челер-оом.
Четер келсе, айлык келсе,
Челбий шапталар Улуг-Хемим.
Шаал муңза четтирбейн баар
Чарба челдиг Чараш-оом.
Чаа келсе, халал келсе,
Чагдатпайн баар
Шагаан-Арым.

ЭМ КЫЛЫР ЭРТЕ-БУРУНГУ БИЖИКТЕР

Армениянын фармакоог-
тары эрте-бурунгу эмчилер-
ниң эм кылыр бижиктери
тыкым тынчыл турарлар. Ол
эмчилер бижиктерин бижип
Олар ботаника бижиктерин
бурунгу армян бижиктерин
делегейде эң улуг шыкыма-
ры — Матендарынын дате-
ратуроведтери база лингвисте-
ри-биле казы ачылган турар-
лар.
У векте чурттап турган
төөгүчү Египеттик ажилдары
эм чыгыштарга үндөсө, эрте-
бурунгу эм бижиктерин
буугаар эмчилер кылырчы-
кагыш кыныр. «Вардан биж-
ик» деп оң классиктик
ажында төгү барымдаалары-
ндан айтма, эрте-бурунгу
эмчилерин ачылган турган
эм бижиктерин бижип
мээр аргаларын дугайын
оттодуг бижиз. Амгы үеңи
эмчилер хуузушкун болгон
алдыг болдурба эмчилер
белеткен алырмын дугайы-
н.

да төгү бижиктерин аажок
соңуурган турарлар. Ол эм-
чилер кылырмын дугайында
бижиктер чедикшик
ажыгатынмын турар.
Бистин үеңистин мурунда
бирги векте бевин эң-ле ка-
баа-биле хөргөлгөн турган эм-
чилер Армениядан дашкаар
үндүрү турганын Египте би-
жиз. Оң бажыкан турары-
биле алыр, шаанда «Арме-
ния» деп алап турган на-
пашы, бураны (дугааны)
болгон оон-даа өскө эмчилер
кылың үндүргөн автор эрте-
бурунгу армян эмчилерге ха-
маарыгы. Ынчаарда-ла Арме-
ния бижиктер, пенстерей
медина терминалогияны
тургустурун турганын
чоң түтүң хой-хой турта-
лыгга түгө араб дил меди-
на дилы кылыр сапанды
турган болза-даа, чамдын
араб эмчилер боттарынын
саавыраарын армян дилге би-
жип турганар.

Свеанна ПОГОСЯН.
ЕРЕВАН.

КИЖИНИН НАМДАРЫ

(Тоо жудан үзүндү)

Партия организациясынын
ажык хуралы болгон. Аар-
саар айтырлар-ла хой, а кол
айтыр — Калнин салбы-
рынга мал кыштагылашкы-
нын түндөлдөрү.
Салбырда партия органи-
зациясынын секретары илетек
кылган. Шыны-на чыгаан-
сабырнын мал ажылаан-
садыгын чүе чон, шупту багы.
Мал кадарымын мал те-
дүң алырмын, талазы-биле
чангыс-даа социалисттик ху-
дагында күчтөкөн кижик
чон. Эң-не дээр дээр кадар-
чы чүе хойдан сөзөң үш хура-
ган алган. Эң-не дээр дээр ка-
дарчы кодагында түгө бе-
жен хураганым арткан. Хой-
дан кыргал дүтү мырнын
чаржымын бир хойдан орту-
ма-биле 1,4 килограмм дүк
кыргып алган. Дыка хой баш
мал өлгөн. Чылдаганар-ла
хей: кышка эңи белеткенмиз.
Кажаа-хорайын септевиң.
Чамдын кодагың кажаа чок
кыштаган. Четер саптыг чок
беткең алап. Малдын
эргелекчигин багып организа-
таан. Тускай эртемчилер те-
дишес.

Дажы-Намчал дыңап-ла
орган. Ынчал оорда, оон
адын илеткеди алап үндүрүп
келген.
— Парток, совхоз дирек-
циясында чамдык айтыр
инитирлерде, далажыр чүе
бар-дыр бо. Ылангы оң ай-
тыр кадар айтырмын
чөдө иден. Чилээрге,
сактып көрүңер, даргалар.
Дөө орган Ооржак Дажы-
Намчалга мал бригадирин
турган кижини барык күш-биле
хой кадартын каганар чон.
Ону чорутпас дөш, дыка
оралдытпас. А силер ба-
жында дужаанар. Оон
чүе болганын чамдык? Совхоз-
ка ажык оон үңгөй бе? Мен
бодарымга, чон ийин. Харып
дөш боду ышкыш. Ол чо-
рутту. Байдалымы баксыра-
ды. Эң Дажы-Намчал комму-
нист кижик-дыр бо, арымга
чугаалаар мен. Харыска-
дан дөшөң кижик бо. Чамын
бодай берген. Бригадирээр
индеп чангыс кодап хой ка-
дары чинк болбайн канчаар
деп боданым. Эң Дажы-Нам-
чал хой кадар берген, өскө-
дөргө үдөгөрүң хире чүе-
даа көргүспөдү. Төрүүр чүе
хойдан чүе сөзөң бир хура-
ган алды. Бир хойдан 1,5 ки-
лограмм дүк кыргып алды.

— Ийе, дарга.
— Мында салбыр эргелек-
чил-даа бар чүе-дир, ийрин
организацияда-ла бар чүе-
дир. Ынчал-ла совхоз дарга-
ларыне, партокке кижик
чытканын херэ чүе боор.
Ажа халым. Ол айтырмын
бис-даа шитирлген болур-ла
болбайт бис. Бистер база көр
кантыг, дыңаар кулактыг
кижиктер ышкыш бис. Чүе-
ни билип турар — деп, сал-
быр эргелекчил арай ажы-
кыскап оор болган.

— Харып ычлап-ла барган
чүе, дарга. Дөмөй-ле совхоз
даргалары-биле сөмөлдө-
лө болбай деп боданым мен
ийин.

— Силерде арай өрү шурак-
саар, кудуку, мен ышкыш кижик-
терин куду көр хөң бар-
дыр. Ону совхозды болза эки-
дир — деп каан.

Ол айтырмын шитир-
лээрде, совхоз конторагына
сөмөлдөкөн чүе-дир. Лопсан-
Серен Дажы-Намчалдын би-
диншкисин совхоз директо-
ру Соловьевка көргүсеп.

— Хой кадарын шыдаар бе
оңдар, ынчам? Арай силер
кижик эвес чүе бе, оңдар.
Мен көрүмгө, чангыс чөргө
оңуруп — баа хөвирит ийин.
Анаа ыпай-бээр хан турар
ажык болза, эки ышкыш. Чыл-
гыга болза кончуг тааркыр
бо — дээр болган.

Лопсан-Серен уураганган:
— Чөргө кижиктерин аажы-
кыскап өскө-өскө-ле болтай.
Дажы-Намчал атык шаарында
ышкы кижик харын. Чөргө
кижик: эки аят дээр, мөң-
гүн эер-чүгөн дээр. Партияга
кыргө-ле үр болбаан-ла бол-
гай, ам-даа анын коммунист.
Бодун көргүсөң бо. Хойдан
хүлөп алың.

Оон салбыр эргелекчилдин
сактыг айтырганган. Ону
шупту уураганган. Оон орну-
гы инити мал бригадирлер
кижик тыппас мен. Ол ажы-
лаа хой кадар, чыл чөтөң.
Чарык айт эвес, кижини
ыпай-бээр оңган турган херэ
чүе боор дээр, дөш төңгөн
оңурупкан. Ынчал-даа Лоп-
сан-Серен адыртпаан:

— Коммунисттерин мал ажы-
кыскап бижылаар деп, пар-
тия обкомунун, райкомунун
даа доктааларын бар болтай.
Оларын канчаар күсөдир бис?
— дээр. Оон соонда кым-даа
мындаан чүе-дир.

Дыка алаа аар хурал бол-
ган. Дажы-Намчал саяал бээр
дөң-даа боданаан. Ажа ажы-
лаан кижик бо уаалаа ышкы
чок эртен каар-дыр деп бо-
даны. Ынчал-даа илетек-
чилдин оңу шүгүмчүлөң, ылаңгы
пийти мал бригади-
рлерге катан кийер деп сана-
лы оңу коңаңдашкан.

— Ам чүе чугаалаар тур-
гар кижик бар бе? — деп, ху-
рал даргага айтырган.

— Мен болур бе? — деп,
Дажы-Намчал холук көдүрүп,
тура халым келген.

— Чаа. Эң Дажы-Намчал
өскө алган-дыр — дээр. — Чүе-
ле допчулап шүме. Катантай
бербей — деп сагылдырып
каан.

Оон ынчаар сагылдырып
чылдырмын укур бар. Чам-
дык мидиг улустар бар, ин-
дирге үңгө соонда, дүшпө-
стөй бээр, шак-уе-даа барым-
даалаас, дыңаңчылар дын-
навай-даа оңураар болза, хө-
рөкөс албас, чугаалап-ла, чу-
гаалап-ла турар. Дажы-Нам-
чал база ыдыг турган.

— Мен анаа хой чүе чу-
гаалаас мен, эштер. Ийи са-
лаалым бар. Бирээрде, илетек-
чи манай мен багтай, өрү
шураар, хей сал-чугагай
алар. Боттанмас хулааге
алар дий. Аапаным ышкы
чүе. Ынчал-даа кыш берге
болду. Ам канчаптар мен.
Чангыс мен-даа эвес-тир мен.
Оон аңгыда хойну эдержи-
кан база багай болган. Хой
хой кырады. Манай зоо-
техниктерин буруулаар хө-
рөк. Оон ыңай. Чүе хойдан
чүе хураган ап шыдаас дээр
хөң бар-дыр. Онта ышкы эвес.
Оон-даа хойну ап болур. Аа-
зан акым бо уаалаа шыда-
ан. Хүн ийе. Мен чоругу
көргүр мен. Ийи дүгөр са-
лаалым база-ла мөң-биле
хобанган. Социалист Күш-
ажыктын Малдыр Ооржак
Лопсанчыл бар-дыр, сүт кижик
чурттан оор. Бистин
бүтү малчыларын ху-
радаган. Ажаа ол мадырны
чалап көрө чүе? Ол канчап
чүе эвес, чүе алап чөдө
дир хураган апшамыз? Биске
чугаалап берип — дээр,
оңураганнар шимээрген.

«Шып-дыр оо». «Ол-даа чүе-
дүр» дүшкөн сөстөр дың-
палым келген. — Мөң чуга-
лаар чүе бо-ла ийин — дээр.
Дажы-Намчал индирген дү-
тү бодун ора, — ой халы!
База бир чүе уттуңаң-дыр
мен — дөшөң — дээр ман-
нап үңгөң, ууус катырған.
— Уткап-дыр мен, эштер. Си-
лер дыңаңдыр. Илеткеңи
мен мал бригадиринде дөш
алар дий. Чөргө хөргөк
мен, эштер. Чангыс сөстүг
коммунист кижик мен. Дөшөң
хар ажа бердим. Мынчага ор-
та кылынап чүе чок
ылаар-мынаар оңган-ла турар-
дыр. Ынчаарга кижини кы-
лынап ажыктын түңдөң
таптыг көзүңсө чүе-дир.
Мен хойду эйер чылып чаа
хүлөң алың чон. Түңдөң
үндүрөй элек. Ол-же
ажылаа пелес алыже чөдир
дүрөң өрөй. Түңдөң-даа
көргүсөң.

— Шып-дыр — деп, Лоп-
сан-Серен чүе дыңаалган.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

МОСКВА. Делегейин
хөргөңөөр хүнү —
Март 8-ге тураскааткан
«Ак-көк отчугам» деп
сураткан дамчыдылган
чурттуу алдарыг ки-
жиктер, театрың бол-
ган кинону артистери
кырыр.

ЧУРУКТА: ССР Эви-
ленин Улуг театры-
нын солов, РСФСР-нин
улустуу артист Тамара
Синявская.

СЭТА-нын фотохро-
казы.

Хөм кеерде, кижик кайда
реция, кайда сыгыт баштай
көруу аар-ла болгай, дүшкөн
чөргөчө мөң кылдыр шу-
рай бербес. Ынчаар болза суг-
га дүжүп, өлү-даа болур. Бо
эң Дажы-Намчал оозун бода-
нас, өрү шураар хөвирит ки-
жик-дыр бо. Бо чылын чүе хой-
дан чүе хураган алыр боон
ааапты. Оозу кайыл ынчам?
Мэң саналым-даа, дилээм-даа
мындаг, даргалар. Эң Дажы-
Намчалды эрти ажыкчы,
мал бригадиринче дөдир эң-
дөр. Хой кадар кижик тын
тыгы бээр ыпнаан. Мал ма-
дап көрөй деп, билдириш-
ки кыргөң кижиктер эме-
жок. Ылангы тулугулаар
кыдындаан кыра ычпап бо
ууус бо.

Санаалар эгелээр. Партия
кежигүнери улай-улай ту-
руп-ла турган. Дажы-Намчал
дыңаң-ла орган. Салбыр эр-
гелекчил турга халым келгеш,
совхоз директоруна калатпаң.
— Мен бодарымга, эң Лоп-
сан-Серен салбыр эргелекчи-
лерин ажалык холгаарлар
сагынтыг кижик-дыр бо. Чүе-
ле болза, директор, парток
бистер дээр сөмөлдө. Бетин
кызыч чугаалай. Дажы-Нам-
чал-биле чүе болчугу? Ынчаар-
га каймы боор. Чамдыкты бо
кижик бодуп артык кижик кы-
дыр сактып, хей-ле шалым
чип оңурап кижик-дыр мен деп-
даа бодай бээр-дыр.

Салбыр эргелекчил кел-
дирткен болган. Чөдө бээр,
оозу айтырган.

— Хой кадар деп билди-
ришкисин кырып кыжык сен
бе?

— Ийе, дарга.
— Мында салбыр эргелек-
чил-даа бар чүе-дир, ийрин
организацияда-ла бар чүе-
дир. Ынчал-ла совхоз дарга-
ларыне, партокке кижик
чытканын херэ чүе боор.
Ажа халым. Ол айтырмын
бис-даа шитирлген болур-ла
болбайт бис. Бистер база көр
кантыг, дыңаар кулактыг
кижиктер ышкыш бис. Чүе-
ни билип турар — деп, сал-
быр эргелекчил арай ажы-
кыскап оор болган.

— Харып ычлап-ла барган
чүе, дарга. Дөмөй-ле совхоз
даргалары-биле сөмөлдө-
лө болбай деп боданым мен
ийин.

— Силерде арай өрү шурак-
саар, кудуку, мен ышкыш кижик-
терин куду көр хөң бар-
дыр. Ону совхозды болза эки-
дир — деп каан.

Ол айтырмын шитир-
лээрде, совхоз конторагына
сөмөлдөкөн чүе-дир. Лопсан-
Серен Дажы-Намчалдын би-
диншкисин совхоз директо-
ру Соловьевка көргүсеп.

— Хой кадарын шыдаар бе
оңдар, ынчам? Арай силер
кижик эвес чүе бе, оңдар.
Мен көрүмгө, чангыс чөргө
оңуруп — баа хөвирит ийин.
Анаа ыпай-бээр хан турар
ажык болза, эки ышкыш. Чыл-
гыга болза кончуг тааркыр
бо — дээр болган.

Лопсан-Серен уураганган:
— Чөргө кижиктерин аажы-
кыскап өскө-өскө-ле болтай.
Дажы-Намчал атык шаарында
ышкы кижик харын. Чөргө
кижик: эки аят дээр, мөң-
гүн эер-чүгөн дээр. Партияга
кыргө-ле үр болбаан-ла бол-
гай, ам-даа анын коммунист.
Бодун көргүсөң бо. Хойдан
хүлөп алың.

Оон салбыр эргелекчилдин
сактыг айтырганган. Ону
шупту уураганган. Оон орну-
гы инити мал бригадирлер
кижик тыппас мен. Ол ажы-
лаа хой кадар, чыл чөтөң.
Чарык айт эвес, кижини
ыпай-бээр оңган турган херэ
чүе боор дээр, дөш төңгөн
оңурупкан. Ынчал-даа Лоп-
сан-Серен адыртпаан:

— Коммунисттерин мал ажы-
кыскап бижылаар деп, пар-
тия обкомунун, райкомунун
даа доктааларын бар болтай.
Оларын канчаар күсөдир бис?
— дээр. Оон соонда кым-даа
мындаан чүе-дир.

Дыка алаа аар хурал бол-
ган. Дажы-Намчал саяал бээр
дөң-даа боданаан. Ажа ажы-
лаан кижик бо уаалаа ышкы
чок эртен каар-дыр деп бо-
даны. Ынчал-даа илетек-
чилдин оңу шүгүмчүлөң, ылаңгы
пийти мал бригади-
рлерге катан кийер деп сана-
лы оңу коңаңдашкан.

— Ам чүе чугаалаар тур-
гар кижик бар бе? — деп, ху-
рал даргага айтырган.